

SAK 106/20 ÅRSBUDSJETT 2021 – ØKONOMIPLAN 2021 – 2024

Forslag fra Arbeiderpartiet

Fauske kommunestyre konstaterer at kommunes økonomiske situasjon er alvorlig og at det er sterk ubalanse mellom disponible inntekter og driftsutgifter. Dette har ført til at kommunen har opparbeidet seg et akkumulert underskudd, som ved utgangen av 2020 er stipulert til ca. 120 millioner kroner.

Bakgrunnen for kommunens utfordrende driftssituasjon skyldes i hovedsak følgende:

- Fauske kommune er en kraftkommune som har nytt godt av store inntekter fra dette. Konesjonskraft, konsesjonsavgifter, kvotekraft, eiendomsskatt og utbytte fra eierinteressene i SKS, har vært brukt til å tilby innbyggerne gode tjenestetilbud innenfor alle sektorer. Inntektene fra kraft er som kjent dramatisk redusert de siste årene. Lave kraftpriser har gitt lavere inntekter både på salg av konsesjonskraft, eiendomsskatt og utbytte. Inntektstapet er betydelig. Bare fra 2020 til 2021 reduseres kraftinntektene med ca. 23 millioner kroner.
- Store investeringer i skolebygg har gjort at Fauske kommune har gått fra å være en kommune med gjeldsnivå under snittet, til å nå å være blant de mest gjeldtyngede kommuner. I 2021 vil Fauske kommune betale ca. 81 millioner kroner i renter og avdrag på gjeld. I 2012 var tilsvarende tall 26 millioner kroner.
- Fauske kommune har ikke i tilstrekkelig grad harmonisert sitt aktivitetsnivå over lang tid i takt med befolkningsendringer, bortfall av inntekter og økte kapitalutgifter. Blant annet har den demografiske utviklingen i kommunen med stadig færre innbyggere i aldersgruppen 6-15 år, medført et bortfall av rammetilskudd på ca. 35 millioner kroner, uten at utgiftene er redusert i samme takt.

Til sammen utgjør dette en reduksjon i kommunens inntekter på ca. 120 millioner kroner på få år.

Ubalansen mellom inntekter og utgifter over tid i kan ikke vedvare og er i seg selv, både alvorlig og i strid med kommunelovens § 14-4. Det at budsjettet legges frem med en underdekning på 68,9 millioner kroner er i strid med loven og kommunestyret har derfor vurdert å sende forslaget tilbake til kommunedirektøren. Signaler fra Fylkesmannen i Nordland gjør at kommunestyret i denne omgang har valgt å forholde seg til budsjettdokumentet slik det ble fremlagt for formannskapet 24.11.

Som en konsekvens av dette er kommunestyret tydelig på at det må gjøres betydelige grep for å balansere driften. I fremtiden må det genereres positive driftsresultat for å komme i posisjon til å møte fremtidige behov for gode tjenester til innbyggerne og til å gjøre nye og nødvendige investeringer i blant annet pleie- og omsorgstjenesten.

Kommunestyret i Fauske har de siste årene vært tydelige på behovet for og hvilke forventninger man har til omstillings- og prosessforenklingsarbeidet i kommunen. Prosjektet «et fremtidens Fauske» er et eksempel på dette, hvor vi ikke har sett de forventede tilpasninger og besparelse på driften.

Omstillingsprosjektet i kommunen må derfor beskrive klart og tydelig hvordan dette arbeidet skal organiseres, slik at vi raskt kan se en endring. Dette arbeidet kommer for mange til å være slitsomt og arbeidskrevende, men det er nødvendig å gjøre et «dypdykk» i organisasjonen for å se på blant annet dimensjonering og tidsbruk. KOSTRA tallene må bli bedre og reel, slik at de ikke blir gjenstand

for misforståelser. Likeså må vi kunne sammenligne oss med andre kommuner som er bedre og billigere enn oss og som allerede har gjort jobben. Målet må være å bli like gode som de beste.

Kommunestyret viser til forslag til utredninger i omstillingsprosjektet og støtter denne med unntak av følgende:

- Konkurransetsetting av driftstjenester
- Fortsatt vurdering av kostnadsstrukturen i grunnskolen
- Utrede vertskommunesamarbeid med Bodø kommune om felles tildelingskontor for helse- og omsorgstjenester
- Utredning av fremtiden for ungdomstrinnet i Sulitjelma

Når det kommer til selvkostprinsippet ser kommunestyret at dette kan slå særdeles uheldig ut og rammer syke- og pleietrengende innbyggere. Det presiseres fra kommunestyret at bør skal byttes ut med kan.

I tillegg til dette bes det om at følgende utredninger tas med og vurderes som en del av omstillingsprosjektet:

- Effektivisering innenfor kommunal tjenesteproduksjon. Prosjektet må ta tak i de største avvik i forhold til sammenlignbare kommuner. Målet må være å bli like gode som de beste.
- Heltidskultur
- Øke grunnbemanningen i pleie- og omsorgssektoren. Omgjøre vikarutgifter fra vikarbyrå til større faste stillinger
- Kommunenes innkjøpsordning

Omstillingsprosjektet rapporterer til Formannskapet fortløpende.

Kommunedirektøren har i sitt forslag til langsiktig plan i budsjettet fremlagt et veikart til økonomisk bærekraft. Her ser man for seg at kommunen først i 2033 vil nå nivået på NDR og disposisjonsfondet, som er i tråd med måltallene i KØB. Dette er lang tid og det er mange ukjente faktorer som kan endre seg underveis. Kommunestyret vil derfor komme tilbake i dette dokument til omprioriteringer innenfor driften som det er utelukket å være med på og som på enkelte områder oppleves som uansvarlig og som rammer de svakeste og mest sårbare i samfunnet.

Omstillingsprosessen i Fauske kommune må skje både på kort og på lang sikt. Selv om dagens situasjon krever drastiske tiltak må vi strekke oss langt for å redusere de negative konsekvensene på lang sikt. Vi som innbyggere i kommunen må kunne leve og trives, samtidig som omstillingen pågår.

I tillegg skal Fauske fremdeles være en attraktiv kommune å flytte til.

Oppvekst og kultur

Skole

Fauske kommune har de siste årene gjort store investeringer i nye skolebygg. Da Valnesfjord skole og flerbrukshall sto ferdig i fjor vinter, kunne vi skryte av å ha landets fineste og mest moderne skolebygg med unike uteområder. Samtidig har det vært gjort store strukturendringer og kommunestyret har de siste årene lagt ned tre nærskoler. Dette har ført til at de ansatte i skoleverket har måttet tilpasse og omstille seg til å smelte sammen ulike miljø på større enheter.

Kommunestyret har tidligere vært tydelige på at det etter de store investeringene og strukturendringene skulle satses på innholdet i skolen. I stedet har en reduksjon i antall elever og den økonomiske situasjonen ført til store nedskjæringer i antall årsverk. For skoleårene 2019/2020 og 2020/2021 er antall årsverk i Fauskeskolen redusert med 27, i tillegg til de 15 årsverkene som er foreslått fjernet i budsjettet for 2021. Til sammen en reduksjon på 42 årsverk.

Den gjennomførte strukturendringen har gått veldig fort og påvirket både ledelsen og de ansatte ved de ulike skolene negativt. Skolene trenger ro og må få omstille seg på en planmessig måte innenfor et akseptabelt tidsperspektiv. Kommunestyret avviser med bakgrunn i dette den foreslåtte reduksjonen i antall årsverk og ber rådmannen utrede en sak hvor det settes fokus på innholdet i skolen, sett opp mot antall årsverk på hver enkelt skole. Tidlig innsats og et godt faglig utbytte for elevene skal i særdeleshet vektlegges. I tillegg til dette skal skolene tilby lovpålagte oppgaver i forhold til spesialundervisning og særskilt tilrettelagt opplæring

SFO

Fauske kommune har en lovpålagt plikt til å tilby skolefritidsordning (SFO) jf. Opplæringsloven, men mottar ikke rammeoverføringer til drift. Kommunen har hatt en gjennomsnittlig foreldrebetaling for å kunne delta i denne ordningen. Kommunestyret avviser at foreldrebetalingen skal øke tilnæringsvis 100 % på ett år, da dette vil medføre at mange ikke vil ha økonomi til å la sine barn delta i ordningen.

Barnehage

Kommunestyret støtter ikke forslaget om å legge ned en avdeling i kommunal barnehage for å opprette plasser i private barnehager. Det vil være av stor viktighet å følge den oppsatte plan om utbygging av Erikstad barnehage for å ivareta behovet for barnehageplasser. Erikstad barnehage vil med enkle grep kunne dekke både det nåværende og fremtidige behov for barnehageplasser.

For raskt å kunne tilby flere barnehageplasser, kan Hauan utvides med tre plasser for innbyggere eller tilflyttere.

Kultur og idrett

Fauske kommunestyre skal føre en kulturpolitikk som skaper trivsel, tilhørighet og som er identitetsskapende. Lag og foreninger er grunnmuren i Fauskes kulturliv.

I en situasjon hvor kommunen skal omstilles er det viktig å fokusere på at det må være et minimum av kulturtilbud for kommunens innbyggere. Likeså at den uorganiserte ungdommen har et tilbud gjennom fritidsklubbene.

Kommunale kulturtilskudd, gratis leie av lokaler for barn og unge, løypekjøring, lys på kommunale utendørsanlegg, offentlig bad i Fauske og Sulitjelma, fritidsklubber, kulturskolen, bibliotek (Valnesfjord og Sulitjelma), frivillighetssentralen (100% stilling) videreføres innenfor en ramme på kr. 2 000 000,-

Fauske kommune skal øke satsingen på frivillighet og systematisere dette arbeidet, spesielt innenfor omsorg for våre innbyggere. Samhandling mellom lag, foreninger og kommunen skal bidra til at

innbyggerne får bedre liv, redusere ensomhet og gi gode tilbud. Frivillighetssentralen skal være sentral i denne satsingen og stillingen skal fortsatt være 100 %.

Aktiv sommer er et populært og viktig tilbud. Tilbudet søkes gjennomført med eksterne tilskuddsmidler.

Helse og omsorg

Hjemmebaserte tjenester/institusjon

Kommunestyret vil videreutvikle eldreomsorgen til et enda mer aldersvennlig Fauske. Stikkord i dette arbeidet er gode boformer, aktivitet og felleskap, mat og måltider, helsehjelp og funksjonelle uteområder.

Behovet for sykehjems plasser, avlastning, rehabilitering, korttids plasser og hjemmebaserte tjenester er stort slik det er i dag og mye av dette er tjenester som eldre og syke innbyggere har lovmessig krav på. Tilgangen på sykehjems plasser er for lav og vi ser betydelige overliggedøgn på sykehus. I tillegg er situasjonen i mange hjem svært krevende.

2. desember 2020 ble kommunestyret kjent med oppjusterte tall gjennom demenskartet.no. I vår kommune er økningen på 51 personer fra 2016 og frem til i dag. For Fauskes del betyr dette at det er 227 innbyggere med demens og ikke 176. I 2025 vil dette tallet være 262 og stigende til 315 i 2030. Av disse er 93 registrert som hjemmeboende og 48 av disse bor alene. Mange av de som bor hjemme alene blir boende mye lengre med omfattende bistand fra hjemmetjenesten (opptil 9 tilsyn i døgnet), og belastningen på pårørende som ofte også har svekket helse er svært stor. Så langt i år er det utredet i underkant av 30 personer og disse krever store ressurser av hjemmetjenesten.

Ved Buen korttidsavdeling blir mange boende svært lenge mens de venter på at det skal bli ledig plass i sykehjem. Dette gjør at Buen ikke kan driftes slik det er tenkt fordi mange plasser er belagt med pasienter som venter på langtids plass. Dette fører igjen til at overliggedøgn i sykehus øker fordi kommunen ikke kan ta imot utskrivningsklare pasienter, og kommunen får dagbøter til en døgnpris på 5036 kr.

Samtidig som denne situasjonen beskrives står det 23 eldre og syke personer i kø for å få tildelt sykehjems plass. Brorparten har en demensdiagnose. Hvis dette ikke finner en snarlig løsning er konsekvensen for det første at kommunen må tilby demente plass ved korttidsavdeling eller somatisk avdeling. For det andre at man igjen må ta i bruk dobbeltrom, noe som bryter med verdighetsgarantien. Kommunestyret avviser derfor å nedlegge 5 pasientplasser på demensavdeling og 7 somatiske sykehjems plasser.

Ved demenssykdom må det tilrettelegges med mulighet for en meningsfull hverdag for å hindre passivitet slik at daglige gjøremål mestres så lenge som mulig.

Demens i familien kan føre til depresjon, angst og andre stressrelaterte plager. Det er derfor viktig å finne tiltak som kan hjelpe pårørende som er i en slik livssituasjon. Avlastning i hjemmet er ikke etablert i Fauske kommune, men tjenester som støttekontakt, dagaktivitetstilbud eller avlastningstilbud på institusjon tilbys.

Fauske kommune mangler et tilrettelagt botilbud til personer med demens og har generelt behov for flere omsorgsboliger/bokollektiv. Kommunestyret gjorde derfor et tilnæringsvis enstemmig vedtak i juni 2019.

Kommunestyret er opptatt av å finne alternative og smarte løsninger for oppføring av boenheter godt tilrettelagt for velferdsteknologi. Omsorgsboliger og bokollektiv med heldøgns omsorg kan være gode supplement og et alternativ til sykehjem. Rådmannen ble i denne saken bedt om å fremlegge en sak for kommunestyret hvor det skulle settes fokus på helse- og omsorgsplanens punkt 5.5 og 5.6. Det ble bedt om at ulike løsninger ble vurdert i samarbeid med husbanken og andre naturlige samarbeidspartnere. Kommunestyret kan ikke se at denne saken har hatt progresjon i det hele tatt og vil reise kritikk for dette.

I den kommende 10-års perioden er befolkningsutviklingen, spesielt for aldersgruppen 80-89 år, kraftig økende. Det forventes betydelige kostnader og ressurser i årene som kommer.

Det er et økende antall innbyggere som får påvist demens tidligere i livet enn tidligere. Det å styrke dagsentertilbudet vil være viktig for at slike pasienter skal kunne bo hjemme lengst mulig, og at pasientenes pårørende kan føre et normalt liv som mulig. Det å gi god avlastning til pårørende med store omsorgsbelastninger utsetter behovet for sykehjemsplass.

Etter at 50 plasser er nedlagt, Moveien stengt og Sagatun lagt ned, har situasjonen forverret seg betraktelig og kommunen er inne i en vond sirkel der man bare ser konturene av en uholdbar situasjon for de som trenger et lettere botilbud og deres familier.

Kommunestyret tar innover seg de økonomiske utfordringer kommunen står overfor, men kan ikke la dette gå utover de som trenger det mest. Det er helt uakseptabelt og uforsvarlig å legge ned flere sykehjemsplasser, 7 somatiske og 5 demensplasser, når behovet for sykehjemsplasser øker kraftig. De fleste innbyggere ønsker å bo hjemme lengst mulig, men når det kommer til et punkt der noen har et sterkt behov for sykehjemsplass, skal de ha mulighet til å få det i vår egen kommune.

Flere og flere hjemmeboende har og får et sterkt behov for betydelig hjemmesykepleie, der boligene ikke er tilrettelagt for «sykehjemsplass» i eget hjem. Ansatte bruker betydelig tid i bil. Tid og lønnskostnader som bør brukes direkte på innbyggere som trenger det mest. Ved å ta i bruk Moveien, vil vi redusere ineffektive kostnader og tilrettelegge for bedre tilbud til pleietrengende og deres familier.

Kommunestyret ber derfor kommunedirektøren utrede og fremlegge en sak for kommunestyret i februar 2021 om hvordan Moveien kan reåpnes i tråd med helse- og omsorgsplanen, eventuelt som et midlertidig bokollektiv driftet av hjemmetjenesten.

Kommunestyret skal bestrebe seg på å imøtekomme dagens, men også morgendagens behov for pleie og omsorgstjenester og tilrettelegge for at innbyggerne skal ha et verdig liv og en verdig eldreomsorg.

Pleie og omsorg felles

Kommunestyret opprettholder kjøkkendriften i kommunal regi og tilbakefører 50 % av rentekompensasjon for omsorgsboliger.

Eiendom, plan og samfunnsutvikling

Fauske er på mange områder inne i en positiv utvikling og i vekst. Dette viser at kommunen er en viktig vekstmotor i Nordlandssamfunnet. Kommunestyret har derfor store forventninger til prosjektet «ny E6 – ny by» – moderne – urbane – attraktive Fauske. Et spennende, utviklende og ikke minst et nødvendig prosjekt for å få til en fullendt sentrumsutvikling med fremtidsrettede endringer i byrommet, samt å finne ny infrastruktur for fremtidens Fauske. Dette gjelder både de rent fysiske begrensningene som riksveiløsningene per i dag representerer for sentrumsområdet, men også trafiksikkerhet og den miljøutfordring den representerer for bo- og arbeidsregionen i Salten.

Kommunestyret vil fremheve andre viktige prosjekter for Fauske kommune. Både i forhold til vekst, arbeidsplasser og tilflytting, som bidrar til økte inntekter;

- Vi skal være en positiv tilrettelegger for at næringslivet kan etablere og utvikle seg i kommunen, her vil spesielt etablering av datalagringscenter, gruvedrift, gods, industri, varehandel, oppdrett, landbruk og turisme være av stor viktighet.
- Tilrettelegge for attraktive bolig og næringstomter.
- Ha stor fokus på det viktige og gode arbeidet som gjøres med etablering av Sjunkehatten folkehøgskole.
- Arbeide intensivt for økt turisme og opplevelse, spesielt vinterturisme i Sulitjelma.
- Markedsføre kommunen vår på en bedre måte som gir bolyst, tilflytting og etablering av nye arbeidsplasser.

Avgiftsparkering

Parkeringsordningen i Fauske sentrum har vært gjenstand for debatt med jevne mellomrom.

Fauske er handelssentrum for Indre Salten og tertiærnæringen utgjør en betydelig del av kommunens sysselsetting. Tilbakemeldinger fra salgs- og servicenæringen er tydelige på at dagens parkeringsordning virker meget negativt inn på utviklingen av varehandelen i sentrum. Kommunestyret nedsetter derfor et utvalg som blant annet skal gå i dialog med næringslivet i sentrum for å finne løsninger til det beste for alle. Utvalget skal blant annet vurdere følgende · timeparkering i Storgata · avslutte avgift tidligere · reduserte takster · årskort/månedskort · bidrag fra næringslivet til brøyting/forskjøning · bruk av samfunnshusplassen og brannstasjonstomta

Utvalgets arbeid fremlegges kommunestyret innen utgangen av juni.

Avgiftsfri parkering i sentrum på lørdager videreføres.

Vei og gatelys

Fauske kommune fikk i september et kvalitetsstempel som trafiksikker kommune for et godt og helhetlig arbeid på dette området. Det har vært jobbet godt og lenge for å oppnå dette. Kommunestyret er opptatt av å ha null drepte og hardt skadde i trafikken og avviser derfor nattestenging av gatelys.

Innkjøp

Kommunestyret ber rådmannen gjennomgå kommunens innkjøpsordning og evaluere denne. I budsjettet for 2021 foreslås det å kjøpe varer og tjenester for kr. 221 000 000,- Dette må reduseres i 2021 med 1,5 %. Det er av stor betydning at det tilrettelegges for at lokalt næringsliv kan delta i konkurranser og at det vurderes hvilke konkurranser som kan kjøres lokalt, og eventuelt deles opp. Der dette er mulig, skal en primært forespørre tilbud hos lokale leverandører.

Kommunedirektørens stab

Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede en funksjonell og kvalitetsmessig organisering av kommunen med en fremtidsrettet administrativ organisering med færre ledernivå. En effektiv organisasjon bør være flatest mulig. Det er ofte slik at de som har korteste tjenestevei er de mest effektive. Tydelige ansvarsoppgaver gir som oftest de beste resultat.

Kommunestyret viser til sitt tidligere vedtak som lyder: *-« for å møte fremtidens samfunnsendringer stilles det også krav til hvordan kommunen er organisert, både funksjonelt og kvalitetsmessig. Kommunestyret ber rådmannen utrede en sak om en fremtidsrettet administrativ organisering av kommunen med færre ledernivå. Saken fremlegges for kommunestyret i løpet av våren 2019. Som en konsekvens av dette må den politiske struktur evalueres i løpet av året».*

Det er kritikkverdig at vedtaket ikke er utført, da intensjonen i forslaget er å redusere administrative kostnader.

Kommunestyret er opptatt av at denne saken gis høyeste prioritet, da forutsetningen for å lykkes i omstillingsarbeidet er å begynne på toppen. Kommunestyret forventer en betydelig reduksjon av de administrative kostnader allerede i 2021.

Sykefravær

Sykefraværet i kommunen er høyt og kommunen har en målsetting om at dette skal ligge på 7%. Ved å øke grunnbemanningen i pleie- og omsorgssektoren kan dette være et av mange tiltak for å få dette til.

Næringsfondet

Gata festivalen 2021 er et viktig trivselstiltak og skaper identitet for oss som bor i kommunen. Vi har lagt bak oss et spesielt år og under forutsetning av at Gata festivalen blir avholdt i 2021, bevilges det kr. 300 000,- fra næringsfondet. Formannskapet disponerer disse midlene og hvordan de skal benyttes. Det presiseres at midler fra næringsfondet ikke kan disponeres til ordinær drift og et eventuelt tilskudd skal ikke benyttes til lønn.

Tallbudsjett

Økte utgifter/reduerte inntekter

Flere lærere i skolen	3 000 000,-
Reduksjon SFO-sats	500 000,-
Øke antall plasser i barnehage (Hauan)	100 000,-
Økning kultur	2 000 000,-
Øke med 5 pasientplasser på demensavdeling	2 750 000,-
Øke antall somatiske sykehjemsplasser med 7	2 300 000,-
Rentekompensasjon omsorgsboliger	270 000,-
Gratis parkering i sentrum på lørdager	350 000,-
Gatelys	130 000,-
Til sammen drift	11 400 000,-
Reduksjon underdekning i budsjettet	4 600 000,-
Til sammen	16 000 000,-

Økte inntekter/reduerte utgifter

Rammetilskudd/skatt på inntekt og formue	3 000 000,-
Konsesjonskraft	2 000 000,-
Reduksjon administrative årsverk	4 000 000,-
Redusert sykefravær 1%	2 500 000,-
Reduksjon innkjøp 1,5 %	3 500 000,-
Reduksjon liggedøgn på sykehus	1 000 000,-
Til sammen	16 000 000,-

